

Чепіль О.Я.

**Лінгвістичні аспекти систематизації як
методологічні засади викладання іноземної
мови у немовному взо**

У більшості вищих закладів освіти України використовується комунікативний підхід до вивчення іноземної мови. В основі розробки програми такого типу - теорія комунікативного навчання мови (Communicative Language Teaching), яка вичерпно представлена у працях Холідея, Хаймса, Манбі, Брамфіта, Відоусона та інших. Програма курсу з іноземної мови передбачає комбінацію тематичної концепції із концепцією, орієнтованою на розвиток макро- і мікронавичок. Це - добре систематизована і водночас гнучка програма, здатна врахувати усе різноманіття факторів, які зумовлюють успішне вивчення мови.

Комунікативна орієнтація навчання не виключає того, що у навчальному процесі останнім часом зросла увага до філологічної сторони навчання іноземних мов (7,8). Відзначимо, що, враховуючи актуальність принципу філологізації навчальної діяльності, нові посібники з іноземної мови передбачають виконання лексичних ігор, систематизацію лексико-граматичного матеріалу, роботу з ідіоматичними виразами тощо. Сучасні тестові завдання все більш орієнтують студентів на знання вокабуляра, фразових дієслів, фразеологічних зворотів і граматичних конструкцій (11, 12, 13). Це - кінцевий результат повторення, засвоєння та контролю здобутих знань шляхом систематизації лексико-граматичного матеріалу. Систематизуючи те чи інше мовне явище, ми повинні розуміти, що воно становить складову частину окремої підсистеми або єдність однорідних елементів лексики, фонетики та граматики, які в свою чергу становлять сукупну єдність цих елементів, єдине ціле, тобто систему.

Відбір програмового матеріалу для систематизації та правильний його розподіл у процесі навчання іноземної мови, на прикладі англійської мови, займає одне із чільних місць у методиці навчання іноземних мов. Питання відбору має свою історію. Вперше ця проблема порушується Яном Амосом Коменським у праці "Мир чувственных вещей в картинках"(2).

За його висловом, відібраний матеріал повинен відповідати як практичній меті (оволодіння мовою як засобом спілкування), так і розширенню розумового горизонту учнів, розвитку їх мислення, їх вихованню тощо. Зарубіжні методисти Ч.Фріз і М.Уест підходять до питання методики й мети відбору навчального матеріалу із суто практичної точки зору, в основу якого покладено навчання усної мови і читання (6).

Як вважають методисти сучасності, відбір та систематизацію навчального матеріалу слід планувати відповідно до ступенів вивчення іноземної мови (6 ступенів) та згідно з принципами укладання навчальних програм з іноземних мов (4).

Отже, не заперечуючи повністю традиційних уявлень про розподіл матеріалу для систематизації, необхідно, проте, розширювати їх за допомогою нових знань, враховуючи, в першу чергу, домінуючу філософію суспільства.

Основою змісту предмета іноземна мова слід вважати вміння в чотирьох видах мовленнєвої діяльності. Проте формування умінь неможливе без знання мовного матеріалу, "будівельного матеріалу", за допомогою якого оформлюється повідомлення (4).

Одиницею мовного процесу є слово. У кожному слові поєднана лексична і граматична його сторони і кожна з них має свою специфіку.

Так, лексична сторона показує відношення слова до тих явищ об'єктивного світу, які ним означаються і відображаються. Значення виконує свою інформативну роль і об'єднує в слові звукову форму, комплекс звуків, що історично створений і закріплений за певними об'єктами, їх групами, властивостями, що існують реально (9,8).

Словниковий запас кожної мови - це не просте, незв'язне нагромадження слів. Слова пов'язані між собою за певною системою і певними законами та правилами. Сукупність правил, систем і закономірностей зв'язків між словами становить граматичну будову мови (9,8). На думку академіка В.В.Виноградова, грамати́ка - результат тривалої абстрагуючої роботи людського мислення (1, 4-5).

Оскільки грамати́ка, на нашу думку, більш сталий та систематизований розділ мовознавства, то розглянемо тепер принципи та особ-

ливості систематизації лексичної сторони мови для вивчення її у немовному взо.

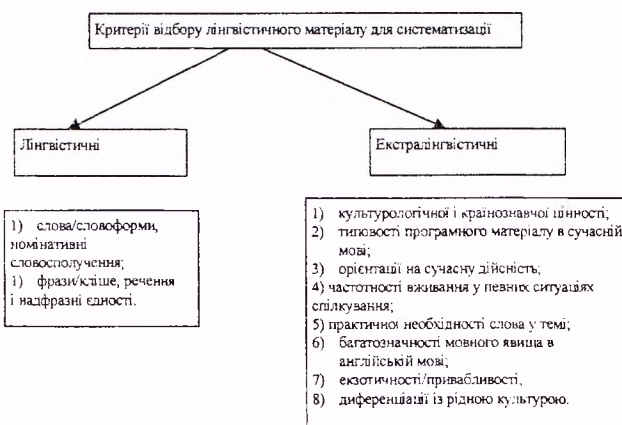
У процесі навчання іноземної мови надзвичайно велику роль відіграє систематизація лексичного матеріалу, адже лексика - змістовний і найдинамічніший компонент мовлення, тому що студент у процесі читання чи слухання запам'ятовує нові слова не ізольовано, а безпосередньо пов'язуючи їх з уже відомими, спираючись, у першу чергу, на смислові, семантичні зв'язки між ними, на групування й систематизацію слів типу лексичних гнізд (3,65).

Таким чином, можна стверджувати, що найголовнішим завданням у процесі систематизації лексики є забезпечення її використання в акті комунікації, для письмового висловлювання на задану тему, а також для розуміння тексту при читанні та слуханні.

Для розв'язання проблеми відбору програмового матеріалу не можна обійтися без чітко складеної системи критеріїв відбору.

Тут потрібно ще раз вказати на провідну роль комунікативного принципу навчання, який знайшов своє відображення у всіх сучасних працях з методики, підручниках і навчальних посібниках з іноземної мови (8). Цей принцип визначає і зміст навчання - відбір і організацію лінгвістичного матеріалу (10,50).

Крім того, об'єктивні соціально-економічні передумови зумовили значне підвищення внутрішньої мотивації студентів, з одного боку, й важливості соціокультурного компоненту в навчанні іноземної мови у взо, з іншого. Тому критерії відбору лінгвістичного матеріалу для систематизації із врахуванням соціокультурного компоненту доцільно організувати за такою схемою:

З психологічної точки зору згадані критерії вміщують у собі такі компоненти як змістовність, виразність, точність та експонентність.

Запропонована нами методика відбору лінгвістичного матеріалу для систематизації має на меті формування активного пояснювально-детермінованого словника реалій. Ось чому згадані нами у наведеній вище схемі критерії вважаються всебічно осмисленими і є найбільш характерними для відбору програмового матеріалу в практиці навчання англійської мови в немовному взо у контексті положень Концепції викладання іноземних мов в Україні.

Література:

1. Виноградов В.В. Русский язык.- М.: Высшая школа, 1972.- С.3-15.
2. Коменский Я.А. Мир чувственных вещей в картинках.- М.: Учпедгиз РСФСР, 1957.
3. Кондратьева В.А. Оптимизация усвоения лексики иностранного языка.- М.: Высшая школа.- 1974.- С.64-68.
4. Концепція викладання іноземних мов в Україні (проект) // Іноземні мови.- 1996.- №2.- С.3.
5. Куліш Л.Ю. Прискорений курс англійської мови.- К.: Вища школа, 1995.- 302 с.
6. Методика преподавания иностранных языков за рубежом.- М.: Прогресс, 1967.- С.50.
7. Мильруд Р.П. Современный методический стандарт обучения иностранным языкам в школе // ИЯШ.- 1996. №1.-С.8.
8. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. - М., 1985.
9. Проколієнко Л.М. Психологія засвоєння граматичних знань підлітками.- К., 1973.
10. Рогова Г.В., Верещагина И.Н. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в средней школе.-М.:Просвещение, 1988.-С.48-50.
11. Betsy S. Azar. Understanding and using English Grammar.-New Jersey 07632, 1989. - P.375
12. The Heinemann. English Grammar.-GB. - 1992.-P.352
13. New Headway. Liz and John Soars.-Oxford University Press.-1996.-P.159